

Джине, з'явись!

Леонід Шиян

Професор Н. відкинувся в кріслі, помовчав, збираючись з думками. І якось одразу поглибшали зморшки на сухому, пергаментно-жовтому обличчі. І звузились очі — ніби дихнув у них гарячий вітер пустелі...

— Так от... — почав він. — Років десять тому довелося мені брати участь в одній палеонтологічній експедиції. В Середній Азії... Пам'ятаю, працювати було важко. Спека, не вистачало води. Тільки вночі ставало легше: ночі були напрочуд чисті, холодні. І треба ж такому статися... З самого початку мене десь протягло, і причепилася пропасниця. Та я тоді ще не був таким... гм... старим копитом і не збирався вилежуватись у наметі.

Перші розкопки не дали нічого цікавого. У відкладеннях траплялися черепашки амонітів, відбитки папороті. Одне слово, здобич небагата. Але потім...

Другого дня, у пісковиковій брилі я знайшов... мозок. Ні, ні, то був, звісно, не справжній мозок, — так я назвав його в думці. То був зліпок. Природний зліпок мозку невідомої тварини.

Звідкіля він узявся?.. Мабуть, череп загиб лої істоти утворив щось на зразок футляра, і його заповнила порода. Минули мільйони років. Кісткова тканина поступово зруйнувалася, зотліла. Лишилося тільки ядро, що зберегло форму мозку.

І ось відбиток життя — далекого, невідомого — потрапив мені до рук...

Тієї миті я був схожий на тайговика, який набрів на золоту жилу. Схвильований, я повернувся до намету. Смеркалося. Навкруги раптом почало біліти — піднімався туман. Мене трохи морозило, але я не звертав на це уваги. Я був захоплений знахідкою.

Стиха потріскувала "летюча миша". В її примарному сяйві твердий, мов камінь, зліпок здавався ще загадковішим.

Хто, безмовний, подав цей знак? Хто крізь віки нагадав про своє існування?

Тут було над чим замислитись. Справді, людину цікавить не лише майбутнє — вона хоче знати й минуле... Хто ми? Як прийшли на цю землю?.. Де, у яких тайниках історії шукати своїх далеких прародичів?

І, може, розгадка зовсім близько? Тільки простягни руку... Як за грибом під опалим листям.

Я дивився на зліпок... За розмірами й формою він не міг належати ні амфібіям, ні ссавцям. Скоріше за все, то був "мозок" якогось плазуна. Про це свідчив і характер відкладень. Амоніти, папороті — типові представники юри, доби, коли на землі панували рептилії. Але ж майже всі великі наземні рептилії юри — це динозаври...

Отже, динозавр?

У зліпку можна було розрізнити півкулі, мозочок. Відносно розвинений середній мозок. Чималі зорові долі підтверджували здогад: велетенські ящури жили серед високої рослинності й мусили добре бачити.

Мені здалося, що в лівій зоровій долі є якась вада, наче малесенька вм'ятина. Та я не надав цьому значення.

У наметі похолоднішало. Я мимоволі зупинив погляд на ліхтарі — шкода, не гріє... Мабуть, дивився я на нього довго, бо перед очима попливли райдужні кола. Вони швидко більшали, мінилися й зникали в тумані. І здалося, туман почав танути...

Я побачив ліс — незнайомий і водночас ніби бачений колись. Густо росли деревовидні папороті, повітря було напоєне терпким гіркуватим ароматом. Де-не-де зеленіли гінкго. Листя їхнє було примхливо покраяне, ніби вирізане з картону. А далі, понад тихою річкою, тяглися зарослі саговника.

І наче штовхнуло мене — там, у глибині за-рослей, ворухнулась якась величезна пляма. Туман рідшав... І вже було ясно — над саговником піднялася голова дивної потвори. Могутня товста шия, страхітлива паща...

Мозок мій відчайдушно напружився. Я прагнув збагнути, хто показався із тліну віків?

Пам'ять гарячково перебирала факти, порівнювала, відкидала, мов лушпиння, непотрібне. Мені здавалось, що я міркую логічно...

Динозаврів ділять на два види — птахотазові і ящеротазові. Я знайшов "мозок" в юрських, а не в крейдяних відкладеннях — отже, скоріше за все він належить якомусь представникові ящеротазових. Саме вони досягли в юрі найбільшого розквіту. До ящеротазових належали всі хижі динозаври.

"Але ж тоді "цей" — також хижак! — блискавкою саянуло в думці. — І мусить рухатися на двох ногах. Найімовірніше..."

Так проявляється фотознімок. Повільно, але дедалі виразніше проступали знайомі риси. Перш за все у чорній пащі блиснув частокіл зубів. Наче десятки кинджалів. Потім зарослі розсунулися, і з'явився величезний тулуб на пташиних ногах, з довгим хвостом-балансиром.

Але дивною була хода ящура: він ступав якось непевно, часто зупиняючись і повертаючи голову.

Щось тріснуло... Враз погустішала темрява: "летюча миша" погасла. Я отямився, ніби повернувся з якогось іншого світу.

Збуджений, з палаючою головою, вийшов з намету. Все навкруги сховалося в тумані. Тільки ліворуч чорніло кілька дерев. Знизу, майже до половини, їх оповила сіра імла, і вони ніби висіли в повітрі.

Потім я відчув позаду якийсь шелест... Тривожне передчуття охопило мене. Там, у тумані, хтось стежив за мною.

І враз зовсім близько війнуло чиєсь гаряче гідке дихання. З імли виринула потворна голова, зловісно блиснули зуби-кинджали і, закривши собою дерева, ринула на мене величезна чорна маса.

"Тарбозавр!" — похолов я. Ящір стрибнув... і схибив. Важкий хвіст, немов колода, вдарив мене в груди й кинув додолу. Я знепритомнів...

Лише на світанку прийшов до пам'яті. Поруч були товариші. Та нічний кошмар усе

ще стояв перед очима і не давала спокою невідступна думка: чому він схибив? Адже я був зовсім поруч, не тікав, не скрикнув...

І тут десь у надрах свідомості ворухнувся клубочок. Раптом пригадалося... Адже коли я розглядав зліпок... ну, звичайно... Зорові долі... Маленька вм'ятина на лівій... Так ось чому промахнувся тарбозавр! Вм'ятина — наслідок якоїсь черепної травми. Динозавр був сліпий на одне око... На праве!

Професор замовк, мабуть, стомлений розповіддю. Настала довга пауза. Потім він сказав задумливо:

— Іноді, згадуючи цю дивну історію, я відчуваю, що зайшов у безвихідь. Невже то була тільки примха пропасниці?.. А може, на мене в темряві справді кинувся якийсь невідомий звір? Ні, це був тарбозавр. Живий...

І я знаю, колись я ще побуваю там. Я мушу туди повернутися. І може... Чи не зустрінеться він мені знову?